

Odgojni rad stručnoga suradnika pedagoga s učenicima

UDK: 371.136
Stručni članak
Primljeno: 16.7.2009.

Jasna Relja¹

OŠ „Đuro Ester,, Koprivnica

jasna.relja@kc.t-com.hr

Sažetak

Stručni suradnik pedagog u osnovnoj školi svojim kompetencijama utječe na odgojno djelovanje škole u cjelini, a jednim dijelom svojih zadataka vezan je i uz neposredni rad s učenicima. U tom radu primjenjuje odgojne metode prema razredu ili učeniku kao pojedincu i utječe na razvoj socijalnih vještina i moralnih vrijednosti učenika. Osim adekvatne primjene odgojnih metoda, u odgojnom radu pedagoga s učenicima važna je i osobnost pedagoga, njegove osobine ličnosti, moralne i etičke vrijednosti te ljubav prema učenicima.

Ključne riječi

odgojne metode, odgojni čin, osobine ličnosti, socijalne vještine, moralne vrijednosti, pedagog, stručni suradnik.

¹ Jasna Relja je pedagoginja savjetnica. Za uspješnu provedbu preventivnih programa 2003. godine dobila je priznanje Ministarstva prosvjete i športa. Bila je županijska voditeljica stručnih suradnika pedagoga te vanjska suradnica Agencije za odgoj i obrazovanje. Među autorima je koji su u prošleme desetljeću u Napretku objavili najveći broj stručnih članaka. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završava magistarski rad na temu Roditeljsko vrednovanje odgojne i obrazovne uloge škole.

1. Uvod – odgojna uloga škole

Odgoj možemo promatrati kao čin u kojemu se razvija osobnost djeteta pod utjecajem obitelji, škole i društva. Škola kao jedan od odgojnih čimbenika svojim institucionalnim aktivnostima djeluje s nekoliko ciljeva:

- širenje i sazrijevanje duševnih kvaliteta djeteta
- ovladavanje moralnim i etičkim vrijednostima
- socijalizacija djeteta u zajednicu
- ovladavanje svojim mentalnim sposobnostima (motivacijom i ambicijom).

Putem odgojne uloge škole društvo prenosi vrijednosti s jednoga naraštaja na drugi i tako osigurava duhovni i kulturni opstanak određene zajednice i društva. Stoga odgoj ima duhovno poslanje na društvenoj i individualnoj razini (Morin, 2002.).

Odgoj je proces pretvaranja mladoga bića u zrelu društvenu jedinku koja svojim osobnim karakteristikama doprinosi napretku zajednice. Tijekom povijesti postojale su različite definicije odgoja, a znanstvene koncepcije daju različita objašnjenja odgoja. Njih možemo razdijeliti u dvije kategorije; prvu čine autori koji pod pojmom odgoja podrazumijevaju i odgoj i obrazovanje, dok drugi odgoj definiraju samo kao odgoj osobnosti ili utjecaj na karakter i moralna rasuđivanja pojedinca. Tako Groothoff (prema Lenzen, 2002.) definira odgoj kao cjelokupnost mogućih mjera kojima se mladeži pomaže u postojanju čovjekom, počinje rođenjem i traje sve dok se odgajnik ne proglasi zrelim. Dilthey pod odgojem podrazumijeva plansku djelatnost kojom odrasli oblikuju duševni život mladeži, a Brezinka podrazumijeva socijalne radnje kojima ljudi uz pomoć psihičkih i/ili sociokulturnih sredstava pokušavaju trajno poboljšati sklop psihičkih dispozicija drugih ljudi, ili očuvati one koje smatraju vrijednima, ili pak spriječiti nastanak dispozicija koje smatraju lošima. U sklopu strukturalističke znanosti o odgoju odgoj se promatra kao djelatnost kojom ljudi tako transformiraju strukture svijeta da ljudi koji uče na optimalan način mogu pristupiti izgradnji svojih kognitivnih struktura. Prema teoretičarima pedagogije zasnovane na teoriji sustava, stvarna je funkcija odgoja da priopći neku namjeru, no on ne dostiže postavljene ciljeve.

Svaka od navedenih definicija odgoja određuje odgoj kao promjenu mladoga bića. Značajnu ulogu u tome procesu promjena ima i škola. U ostvarenju odgoja u školi sudjeluju različiti profili njezinih djelatnika. To je planska djelatnost čiji su nositelji učitelji, nastavnici, razrednici, stručni suradnici i ravnatelji.

2. Pedagog i odgojna uloga škole

U izgrađivanju osobnosti i karaktera učenika u školi, osim razrednika i predmetnih učitelja, posredno i neposredno sudjeluju i stručni suradnici – pedagozi. Njihovo neposredno sudjelovanje u odgoju učenika ostvaruje se putem predavanja, radionica, vođenja učeničkih projekata, individualnoga rada s učenicima s teškoćama u savladavanju nastavnoga gradiva, te putem savjetodavnoga rada s učenicima s problemima u ponašanju ili nekim drugim razvojnim problemima. Pri tome pedagog vodi računa o tome da dobro upozna učenika, njegovu osobnost, obiteljske prilike, njegov status u razredu, odnos s razrednikom i učiteljima i obrazovni uspjeh. Nakon prikupljanja svih relevantnih podataka, pedagog pristupa učeniku primjenjujući odgovarajuće odgojne metode.

Posredno odgojno djelovanje pedagoga provodi se putem savjetodavnoga rada s učiteljima, razrednicim i roditeljima, predavanjima na školskim aktivima, uvodjenjem novih programa i inovacija, te praćenjem odgojno-obrazovnoga rada škole.

2.1. *Komponente ličnosti pedagoga kao odgajatelja*

Uspješnost primjene odgojnih metoda u radu pedagoga s učenicima ovisi i o osobnosti pedagoga, tj. o emocionalnoj komponenti njegove ličnosti. Goldsworthy (prema Goleman, 2000.) iznosi šest komponenti koje određuju uspješnog odgajatelja i uspješan odgojni čin, a to su:

1. Razumijevanje vlastitih emocija

Pedagog koji poznaje svoje emocije, svoje dobre i loše strane, sposoban je kritički prosuđivati i procjenjivati svoje postupke te ispravljati moguće pogreške. Ta mu osobina omogućuje rad na razvoju svoje osobnosti i vještina.

2. Sposobnost upravljanja vlastitim emocijama

Upravljanje emocijama pomaže u objektivnijem sagledavanju svojih postupaka prema sebi i učenicima. Ono daje snagu i autentičnost u odgojnim postupcima.

3. Sposobnost samomotivacije

Pronaći snagu za dalji rad i iskazivati ljubav prema pozivu i učeniku znači osjećati zadovoljstvo u poslu i ponos zbog predavanja i davanja sebe učenicima.

4. Empatija ili razumijevanje emocija drugih

Temelj odgojnoga rada čini prepoznavanje učenikovih emocija i potreba i postupanje prikladnim odgojnim metodama.

5. Mogućnost uspostavljanja emocionalnih veza s drugima

Otvorenost u komunikaciji, toplina, srdačnost i umijeće pomaganja omogućuju i olakšavaju socijalizaciju učenika.

6. Znanje o ispravnoj primjeni socijalnih vještina

Sva znanja koja je pedagog naučio tijekom studija potrebno je nadograđivati iskustvom i upornim radom na rastu i razvoju vlastite osobnosti.

Osim emocionalno zdrave ličnosti pedagoga/odgajatelja, uspješan odgoj određuju i njegove moralne osobine i vrijednosti. Moralne se osobine odnose na sva ponašanja koja odražavaju svijest o drugima: davanje, pomaganje, brižnost, altruistično ponašanje, poštivanje drugih i spremnost poštivanja društvenih normi.

2.2. *Pedagog i odgojne metode*

Odgojne metode su postupci koji se koriste za postizanje određenog odgojnog cilja. To su postupci koje pedagog primjenjuje na učenike i uz njihovu pomoć ostvaruje zadani odgojni cilj, a koji se ostvaruje tijekom odgojnoga procesa.

Kako odgojni proces pretpostavlja stalni odnos učenika i pedagoga, osim odgojnih metoda u odgojnome činu/procesu djeluje i osobnost učenika i pedagoga. Neki autori poput Grudena (prema Bognar, 2001.) smatraju da za odgojni čin nije presudna metoda već ličnost odgajatelja. Istraživanje koje je proveo Vukasović (1991.) na temu *Osposobljavanje nastavnika za odgojni rad* navodi osobine nastavnika korisne za odgojni rad, a to su: stručnost, ljubav prema poslu, ljubav prema djeci, objektivnost, razumijevanje, moralna izgrađenost, pravednost, kreativnost, komunikativnost, karakternost, smirenost, psihička i emocionalna stabilnost, itd. Iste osobine treba imati i pedagog kao odgajatelj. Navedene osobine važne su i zbog nekih obilježja oblika odgoja. Naime, djeca uče i oponašajući i poistovjećujući se s odraslim osobama. Zato je u tom obliku odgojnoga rada presudna osobnost pedagoga. Osim navedenih oblika učenja, da bi primjena odgojnih metoda bila uspješna, ističe se i važnost emocionalne veze između učenika i pedagoga.

Bognar (2001.) odgojne metode svrstava u tri strategije, iako ističe da lista mogućih metoda time nije iscrpljena. Metode dalje dijeli u tri grupe postupaka, a to su igre, simulacije i akcije. Odgojne strategije dijeli prema zadacima egzistencijalnoga, socijalnoga i humanističkoga odgoja, a one su sljedeće:

1. Strategija egzistencije – obuhvaća metode i postupke kojima se ostvaruju zadaci egzistencijalnog odgoja. U toj se strategiji razlikuju tri osnovne metode:

- metoda zdravoga načina života – obuhvaća sve postupke kojima se potiče dječje zdravlje, razvijaju higijenske navike, potiče zdrav način prehrane, preveniraju ovisnosti te razvija svijest o zaštiti okoliša
- metoda praktičnih radova – obuhvaća aktivnosti kojima učenici preoblikuju stvarnost oko sebe, radne i proizvodne aktivnosti

- metoda sigurnosti – obuhvaća postupke kojima se učenike osposobljava za zaštitu od opasnosti u prirodi, prometu, kućanstvu izjednici.

2. Strategija socijalizacije podrazumijeva metode i postupke kojima se ostvaruju zadaci socijalnog odgoja. Sve postupke dijeli u tri vrste metoda:

- metoda komunikacije – obuhvaća postupke kojima se učenici potiču na uspostavljanje odnosa s drugim ljudima i vršnjacima
- metoda kooperacije – obuhvaća postupke kojima se potiče međusobno povjerenje, afirmacija suradnje umjesto natjecanja, razvoj tolerancije, postupanje s negativnim emocijama, snalaženje u konfliktnim situacijama te posredovanje u sukobima
- metoda afirmacije – predstavlja niz postupaka kojima se razvija pozitivna slika o sebi, sposobnost razumijevanja i uočavanja dobrih strana kod drugih te poštivanje različitosti.

3. Strategija individuacije podrazumijeva metode i postupke kojima se ostvaruju zadaci humanističkog odgoja, odnosno samoaktualizacija učenika. Ovo je najosjetljivija strategija jer njezina uspješnost ovisi o ličnosti pedagoga. Ova se strategija ostvaruje na tri načina:

- metoda slušanja – predstavlja postupke u kojima se ističe važnost aktivnoga slušanja učenika, utječe na stvaranje povjerenja u odnosu između učenika i pedagoga, čime se povećavaju i mogućnosti za rješavanje problema, utječe na stvaranje mogućnosti snalaženja u različitim životnim situacijama i učenje slušanja i razumijevanja drugih
- metoda razgovora – predstavlja niz postupaka pomoću kojih se otvoreno i iskreno razgovara, ako je to razgovor prihvaćanja, razgovor koji potiče samopoštovanje, osobno dostojanstvo i odgovornost za vlastite postupke.
- metoda terapije – obuhvaća postupke koji se koriste u radu s učenicima kod kojih je došlo do poremećaja u razvoju ličnosti i koje obično provode stručnjaci izvan škole.

Koju će od navedenih odgojnih metoda pedagog primijeniti u odgojnome procesu ili činu, ovisi o osobnosti pedagoga, ali i osobnosti učenika, njegovim karakternim osobinama, životnom iskustvu i obiteljskim prilikama.

Učinkovitost primjene odgojnih metoda u školi ne ovisi isključivo o samoj metodi, već i o kvaliteti osobnosti pedagoga kao odgajatelja, o školskome ozračju i o osobnosti učenika i njegovim obiteljskim prilikama, već i o društvenom okružju gdje škola djeluje. Jasno je da u današnje vrijeme, zbog promjene životnih uvjeta, ostva-

renje odgojnoga rada pedagoga postaje sve većim izazovom. Društvene promjene kao što su promjene u strukturi obitelji, smanjen odgojni utjecaj obitelji i velika izloženost djece najčešće negativnom utjecaju medija, te pad odgojnog utjecaja društva na djecu uistinu traže snažnije odgojno djelovanje škole i pedagoga. Hentig (1997.) smatra da odgojna zadaća škole danas treba dobiti novu i posebnu kvalitetu. Na svim razinama i u svim nastavnim predmetima današnja škola mora naći vremena i prostora za rasprave o osjećajima, razmišljanjima i raspoloženjima učenika.

3. Promicanje pozitivnih vrijednosti

Lebedina Manzoni (2007.) u Hrvatskoj je provela istraživanje o vrijednosnoj orijentaciji mladih. Rezultati istraživanja govore o tome da je već nekoliko generacija mladih usmjereno na način da zastupa isključivo individualističku orijentaciju i svoju budućnost vide jedino u oslanjanju na vlastite snage.

Zadaća je pedagoga da pozitivnom psihologijom promiče vrijednosti kao što su optimizam, zahvalnost, opraštanje i altruizam. Te vrijednosti možemo svrstati u šest skupina temeljnih vrлина (Miljković, Rijavec, 2007.), a to su: mudrost, hrabrost, humanost, pravednost, umjerenost i transcendentnost.

1. Odgoj usmjeren mudrosti

Ako mudrost odredimo kao stjecanje i korištenje znanja da bismo postali bolja osoba i podijelili svoje znanje s drugima, onda vrline kao što su radoznalost, želja za učenjem, otvorenost uma novim idejama i kreativnost predstavljaju vrline koje škola svojim nastavnim metodama i oblicima rada razvija kod učenika pod pojmom *motivacija*. Uloga pedagoga i odgajatelja u tom je smislu povezana s mentorskim odnosom učenika i učitelja, povezivanjem učenja sa svakodnevnim iskustvom i životom učenika, poticanjem kritičkoga mišljenja i poticanja učeničkih ideja i poštivanja učeničkoga mišljenja, pohvala za nove ideje.

2. Odgoj usmjeren hrabrosti

Odgaj usmjeren ka marljivosti, upornosti, iskrenosti i entuzijazmu – poticanje je učenika da vjeruje u vlastite snage i izgradi samopouzdanje i upornost te da zna prevladati neuspjeh. Odgoj hrabrosti poticanje je i hrabrenje integriteta učenika da bi mogao slobodno izražavati svoje moralne vrijednosti i uvjerenja, da bi izgradio bliskost i pokazivao ljubav prema učenicima te da bi znao donositi vlastite odluke. Sve to čini učenika spremnijim za školske aktivnosti.

3. Odgoj usmjeren humanosti

Odgajati za humanost znači odgajati velikodušnost, ljubavi prema drugima, razvijati socijalnu i emocionalnu inteligenciju. Odgoj za humanost čine pohvala za dobro djelo učenika, poticanje pomaganja među učenicima, organizacija prikupljanja pomoći ljudima iz bliže sredine, pokazivanje topline i ljubavi prema učenicima od strane učitelja, razgovor o svojim i tuđim osjećajima, prepoznavanje tuđih osjećaja i pomaganje u rješavanju problema.

4. Odgoj usmjeren pravednosti

Odgajati za pravednost znači odgajati za socijalnu odgovornost, poštenje i moralnost, sposobnost vođenja. To je poticanje rada za opće dobro u školi, pomaganje drugima kad je potrebno u timskome radu, preuzimanje odgovornosti za svoje postupke i svoju okolinu.

5. Odgoj usmjeren umjerenosti

To je odgajanje samokontrole, razboritosti, skromnosti i opraštanja – učenje o svojim dobrim i lošim stranama i davanje prednosti dobrim i poželjnim stranama osobnosti, vježbanje discipline, učenje traženju opraštanja nakon svađe ili sukoba.

6. Odgoj transcendentnosti u školi – odgajanje zahvalnosti, nade i optimizma, razigranosti, humora, ljepote i izvrsnosti, duhovnosti – prisjećanje na druge i kako su nam pomogli, pismo zahvalnosti, vjerovanje u vlastite snage, poticanje veselja, hvaljenje uspješnih i dobrih ljude.

Primjenom različitih odgojnih metoda pedagog razvija i potiče pozitivne vrijednosti kod učenika, razvija njihove socijalne vještine i moralne vrijednosti.

4. Pedagog i odgojna klima u školi

Da bi navedene vrijednosti škola uspješno prenosila na učenike, odgojna su nastojanja definirana kroz odgojnu klimu. Klima koja vlada u školi može se odrediti i kao ozračje, okruženje, sredina, atmosfera, ugođaj i ona je značajka svake škole. Ona se na razini škole može odrediti kao školska klima, a unutar razreda kao uže zajednice učenika i učitelja određuje se kao razredna klima. Odgojna klima potrebna je da bi se razvijala i održavala motivacija učenika i pozitivan odnos prema nastavi i školi.

Pod pojmom odgojne klime određuju se sva nastojanja škole koja doprinose uspješnom odgojnom radu, od primjene odgojnih metoda, odnosa između učenika

i učitelja, odnosa između učenika i pedagoga, odnosa između pedagoga i učitelja, odnosa među učiteljima te načina komunikacije škole s roditeljima. Pedagog utječe na odgojnu klimu u školi na gotovo svim navedenim razinama odnosa. Njegov je utjecaj vidljiv u nekoliko oblika neposrednoga i posrednoga pedagoškoga rada. Pedagog djeluje na nekoliko načina:

- kao neposredni odgajatelj u radu s učenicima – u individualnome radu s učenicima, u radu s razredom, u radu s grupom učenika
- kao savjetnik i inovator – savjetujući učitelje, posebno razrednike pomažući im u odgojnome radu u razredu; održavajući predavanja za učitelje na školskim aktivima
- kao vrednovatelj odgojne klime u školi ili razredu – kada evaluacijskim postupcima prati upsješnost odgojnoga rada škole
- kao koordinator u izradi školskoga razvojnoga plana koji se odnosi na planiranje odgojnoga djelovanja škole i školskog ozračja.

Jedan od mogućih oblika praćenja dimenzija razrednog ozračja koje pedagog može koristiti u evaluaciji odgojnoga rada škole, daje Moos (prema Bošnjak, 1997.) kroz tri dimenzije razrednog ozračja: područje odnosa, područje rasta ličnosti i područje održavanja i promjene sustava. U tablici 1. nalazi se prikaz područja i dimenzija.

Tablica 1. Prikaz dimenzija Ljestvice razrednog ozračja

DIMENZIJE	OPIS
	PODRUČJE ODNOSA
UKLJUČENOST	STUPANJ U KOJEM SU UČENICI PAŽLJIVI I ZAINTERESIRANI ZA RAZREDNE I NASTAVNE AKTIVNOSTI
POVEZANOST	UČENIČKO PRIJATELJSTVO, POMAGANJE I ZAJEDNIČKO DRUŽENJE
UČITELJSKA POTPORA	POMOĆ, INTERES, POVJERENJE I PRIJATELJSTVO KOJE UČITELJ POKAZUJE PREMA UČENICIMA
	PODRUČJE RASTA LIČNOSTI
CILJNA USMJERENOST	VAŽNOST CJELOVITE PROVEDBE PLANIRANIH AKTIVNOSTI TE USMJERENOST NA PROGRAMSKE SADRŽAJE
NATJECANJE	USMJERENOST NA POSTIZANJE DOBRIH OCJENA

	PODRUČJE ODRŽAVANJA I PROMJENE SUSTAVA
RED I ORGANIZACIJA	NAGLAŠAVANJE UČENIČKOGA PONAŠANJA SUKLADNO PROPISANIM PRAVILIMA I ORGANIZACIJI
JASNOĆA PRAVILA	NAGLAŠAVANJE JASNOĆE PRAVILA I POSLJEDICE ZA NEPRIDRŽAVANJE PRAVILA
UČITELJSKI NADZOR	STUPANJ UČITELJEVE DOSLJEDNOSTI U PRIMJENJIVANJU PRAVILA
INOVATIVNOST	STUPANJ UČENIČKOGA SUDJELOVANJA U PLANIRANJU RAZREDNIH AKTIVNOSTI TE INOVATIVNOST UČITELJA

Prikazana ljestvica jedan je od brojnih instrumenata koji se u svijetu danas koriste za ispitivanje razrednog ozračja. Razredno se ozračje smatra važnim preduvjetom za odgoj. Istraživanje koje je proveo Bošnjak (1997.) na temu razredno-nastavnog ozračja pokazalo je da je za učenike poželjno ono razredno ozračje u kojem ima više nastavničke potpore, povezanosti, reda i organizacije.

Danas se mijenja tradicionalna paradigma odgoja u kojoj je dominirala emocionalna hladnoća i ravnodušna odgojna klima. Nova paradigma odgoja pretpostavlja empatijsko komuniciranje učenika i učitelja, kroz dijalog i sinergiju (Bratanić, 1996.). Dijalog s učenicima pedagog ostvaruje poznavanjem svojih i učenikovih osnovnih potreba, koje Glasser (1994.) određuje kao potrebu za ljubavi, moći, zabavom i slobodom. Pedagog kao uspješan odgajatelj u dijalogu s učenicima prepoznaje svoje i učenikove potrebe i zadovoljava ih na način koji odgovara i njemu i učenicima. U svakom odgojnom trenutku/činu pedagog sebi postavlja pitanja o zadovoljenju učenčkih potreba. Primjerice:

LJUBAV

- Zadovoljavam li učenicima potrebu za ljubavlju?
- Jesam li za njih tu u dobru i zlu?
- Brinem li se o njima?
- Volim li svoje učenike bez obzira na sve?

MOĆ

- Zadovoljavam li potrebu mojih učenika za moći?
- Uvažavam li njihove stavove?
- Iskazujem li učenicima priznanja i dajem li im pohvale?

ZABAVA

- Šalim li se sa svojim učenicima?
- Dijelim li s njima lijepe trenutke?
- Otkrivamo li zajednički nove stvari?

SLOBODA

- Dopuštam li svojim učenicima da budu neovisni?
- Dopuštam li im da donose samostalne odluke?
- Osjećaju li se slobodno sa mnom?

Isprepletenost svih navedenih odrednica čini odgojnu klimu složenim i osjetljivim elementom odgojne uloge škole. Pozitivna ili poticajna odgojna klima škole ili razreda preduvjet je za uspješno ostvarenje odgojne uloge pedagoga. Pritom i pedagog svojim različitim sposobnostima i vještinama utječe na stvaranje pozitivne školske klime.

5. Razvijanje socijalnih vještina kod učenika

Osim psihološke razine u komunikaciji, pedagog je u odgojnome činu posvećen i socijalnoj razini, na kojoj učenika uvodi u socijalne vještine koje mu pomažu u odnosu s drugim učenicima i osobama iz njegova okružja. Suvremeni školski programi u svijetu nastoje povećati količinu sadržaja za razvijanje sposobnosti učeničkih socijalnih vještina kao što su tolerancija, prihvaćanje i razumijevanje različitosti, poštivanje ljudskih prava. Takve sadržaje pedagog može uklopiti u svoj neposredni rad s učenicima, primjerice u predavanja koja drži na satovima razredne zajednice.

Hrvatska se priključuje takvim nastojanjima putem Nacionalnoga programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava (1999.). Njegov je smisao mijenjati odnos djece prema sebi samima, prema drugima, prema zajednici i prema svijetu. Iz ta četiri cilja prouzlaže zadaci programa koji se odnose na:

- jačanje osjećaja osobnoga dostojanstva kao pretpostavke ljudskoga postojanja
- poštivanje kulturne, vjerske, etičke, jezične i druge različitosti kao uvjeta društvenoga bogatstva
- razvijanje znanja i vještina primjene ljudskih prava
- promicanje načela demokracije i građanskoga društva
- razvijanje svijesti o važnosti mira, mirnoga rješavanja sukoba, suradnje i solidarnosti među ljudima
- razvijanje svijesti o povezanosti prirodnoga i ljudskoga svijeta.

Navedeni ciljevi i zadaci odgoja i obrazovanja za ljudska prava, ističu važnost odgojnoga rada u školi. Oni potiču optimalan razvoj svakog učenika i uvažavanje njegovih specifičnosti (kognitivnih, emocionalnih, tjelesnih, motivacijskih) ali i poticanje razvoja socijalnih vještina kod učenika (razumijevanje sebe i drugih) radi njegova što boljeg uklapanja u zajednicu (razred, obitelj, vršnjaci). Za njihovo ostvarenje potrebni su različiti pristupi u poučavanju o ljudskim pravima, a oni obuhvaćaju:

- poučavanje i učenje o ljudskim pravima (kognitivna dimenzija sadržaja, usvajanje znanja)
- poučavanje i učenje za ljudska prava (funkcionalna dimenzija sadržaja, razvoj vještina i sposobnosti)
- poučavanje i učenje o ljudskim pravima (kontekstualna dimenzija, stvaranje povoljnog ozračja).

Da bi pedagog u neposrednome radu s učenicima pridonio ostvarivanju ciljeva ovoga programa potrebno je voditi računa o sljedećem:

- rukovoditi se načelima jednakosti i pravde u odnosu prema učenicima
- voditi računa o svakome učeniku
- odlučno suzbijati sve oblike neprihvatljivoga ponašanja
- razotkrivati predrasude i stereotipe
- poticati otvorenost, radoznalost i kritičnost kod učenika otvaranjem prema zajednici i roditeljima.

Poučavanje o ljudskim pravima pedagoga stavlja u ulogu poznavatelja širokoga područja znanja na području emocionalne inteligencije, postojanje empatije i prosocijalnih oblika ponašanja. Pedagog je u tom slučaju tolerantna osoba koja učenike može poučavati toleranciji i razumijevanju drugih. Krizmanić i Kolesarić (2007.) određuju toleranciju kao snošljivost prema nizu ljudskih osobina i obilježja, njihovom ponašanju, navikama, vjerovanjima, izgledu, načinu odijevanja. No, takvu toleranciju današnje društvo želi poništiti i poučavati toleranciju danas je kontradiktorno. Naime, procesi globalizacije i ekonomske propagande teže uniformnosti i jednoobraznosti. Biti što sličniji jedni drugima ili modelu s reklame danas je društveni imperativ i zahtijeva od pojedinaca priklanjanje postavljenim modelima ponašanja, govora, oblačenja, izgleda i sl. Biti različit u toj sferi nije poželjno. Ovakav pristup čovjeku negira čovjeka kao originalno i slobodno biće.

Snošljivost u odgojnome radu u školama nameće se kao potreba i jedan od glavnih odgojnih principa. Upravo zbog originalnosti individualnosti učenika koji

dolaze s različitim prirodnim dispozicijama, iz različitih obiteljskih sredina, škola je bogatstvo raznolikosti. Jedan razred je svijet u malome i dobar primjer mogućnosti odgojnoga rada u duhu tolerancije i snošljivosti. Pedagog u odgojnome radu tu raznolikost svojih učenika treba isticati i poticati, hrabriti učenike u izražavanju svoje originalnosti.

Demokratsko društvo nastoji uključiti i nevladine udruge i društva svojim programima za poticanje razvoja socijalnih vještina učenika. Takvi programi mogu doprinostiti i pomagati školi i pedagogu u odgojnim namjerama. Jedan od takvih programa iz područja ljudskih prava u našoj je zemlji i Program miroljubivoga rješavanja sukoba: medijacija u školi, a ostvaruje se u suradnji Udruge Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja i prosvjetnih vlasti. Cilj je toga programa usvajanje vještina posredovanja u sukobima, mir ljubivoga rješavanja sukoba, razvijanje vještina suradnje, pomaganja i solidarnosti. Ti programi trebaju naći svoje mjesto u godišnjem planu i programu rada pedagoga, a mogu se ostvarivati na satovima razredne zajednice, na satovima slobodnih aktivnosti, u školskim projektima. Oni pretpostavljaju primjenu aktivnih metoda poučavanja koje se oslanjaju na učenikovo posredno ili neposredno iskustvo, radionički oblik rada, rasprave, igranje uloga, sudjelovanje u društvenim akcijama i sl.

6. Razvoj moralnih vrijednosti učenika

Proces moralnog odgoja obuhvaća formiranje moralne svijesti, moralnih uvjerenja i stavova, moralnoga ponašanja i djelovanja. Razvijanjem moralnih vrijednosti učenika, škola priprema učenike za međusobne odnose s vršnjacima u razredu, s učiteljima i ostalim odraslim osobama u školi i izvan nje. Osim priprema za komunikaciju i odnose s ljudima, škola priprema učenike i za odnos prema drugim vrijednostima kao što su rad, zajednica, priroda i život. Svrha je moralnog odgoja sklad između poznavanja moralnih vrijednosti i moralnoga djelovanja.

Preduvjet je moralnog odgoja u školi odnos između učenika i učitelja s jedne te učenika i pedagoga s druge strane. Pedagoški odnos određen je osobitostima kao što su namjera pomaganja, zastupanje interesa učenika, odgovornost odgajatelja za kvalitetu pedagoškog odnosa (kvalitetan dijalog), odnos povjerenja, pravednosti, strpljivosti (Bašić, 1995.), osobnost učitelja/pedagoga i učiteljev/pedagogov moralni lik i odgoj u moralu (Ivančić, 2003.). Pedagog svojom osobnošću prenosi moralne vrijednosti i odgaja učenike svojim vlastitim primjerom. Osim osobnosti i odgoja vlastitim primjerom, Vukasović (2000.) navodi i potrebu posjedovanja ugleda, au-

toriteta i pedagoške ljubavi. Ljubav određuje kao pretpostavku odgajanja. Moralni profil učiteljeve osobnosti, na temelju istraživanja o osposobljavanju nastavnika za odgojnu djelatnost koje je proveo Vukasović 1987. godine donio je sljedeće poželjne moralne osobine učitelja/pedagoga: objektivnost, pravednost, moralna izgrađenost, samokritičnost, karakternost, smirenost, psihička i emocionalna stabilnost, zdrava i čvrsta osobnost, savjesnost, dosljednost, iskrenost, poštenje, tolerantnost, marljivost, društvenost, itd. (Ovdje je prikazan redosljed samo jednoga dijela osobina.)

Cilj je moralnog odgoja dobro ili tolerantno ponašanje. Odgoj mora biti tolerantan u svojim namjerama prema učeniku i odgajatelj/pedagog mora biti tolerantan prema sebi (poznavati sebe) da bi bio dobar odgajatelj. Zato je učenike potrebno poučiti ne samo znanju o dobru nego ih i potaknuti na to da žele činiti dobro. Odgoj dobrog ponašanja koje proizlazi iz vrijednosti, u školi se zasniva na emocionalnoj vezi između učenika/odgajnika i pedagoga/odgajatelja (Vukasović, 1993.). Da bi bila uspješna, ta se veza treba temeljiti na uzajamnome poštovanju, razumijevanju i ljubavi. Ljubav prema učeniku u odgoju vrijedi više od mnogih napisanih i izrečenih riječi ili pedagoških postupaka i metoda. Uz pomoć osjećaja lakše se usvajaju stavovi, vjerovanja, uvjerenja i na kraju vrijednosti. A usvojene moralne vrijednosti rezultat su dobrog i uspješnoga odgoja.

7. Zaključak

Stručni suradnik pedagog kao stručnjak širokoga profila u svojim zadacima treba veliku pažnju pridati radu s učenicima. Iako je škola složeni organizam i pedagoški poslovi vezani su uz cijelo njezino biće, smatram da pedagog svoju ulogu najbolje može ispuniti u radu s učenicima. Posvećujući se učenicima, pedagog daje svoje stručno znanje i sebe u rast i razvoj mladih, a u odgojnome činu pokazuje sve svoje kompetencije.

Literatura

- Bašić, S. (1995.), *Odgoj*, U: Mijatović, A. (ur.): *Osnove suvremene pedagogije*, Zagreb, HPKZ
- Bognar, L. (2001.), *Metodika odgoja*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
- Bošnjak, B. (1997.), *Drugo lice škole*, Zagreb, Alinea
- Bratanić, M. (1996.), *Paradoks odgoja*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada
- Glasser, W. (1994.), *Kvalitetna škola*, Zagreb, Educa
- Goleman, D. (2000.), *Emocionalna inteligencija*, Zagreb, Mozaik knjiga
- Hentig, H. (1997.), *Humana škola*, Zagreb, Educa

- Ivančić, T. (2003.), Moralni lik učitelja, *Napredak*, 144(3), 277-285.
- Krizmantić, M. i Kolesarić, V. (2007.), Vrijednosni sustav i tolerancija kao vrijednost, *Dijete i društvo*, 9(2), 417-435.
- Lebedina Manzoni, M. (2007.), Vrijednosti za odgoj i samoodgoj, *Dijete i društvo*, (9)2, 367-382.
- Lenzen, D. (2002.), Vodič za studij znanosti o odgoju, Zagreb, Educa
- Meyer, H. (2002.), Didaktika razredne kvake, Zagreb, Educa
- Miljković, D. i Rijavec, M. (2007.), Vrijednosti u odgoju, *Dijete i društvo*, (9)2, 417-435.
- Morin, E. (2002.), *Odgoj za budućnost*, Zagreb, Educa
- Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava, (1999.), Zagreb, Vlada Republike Hrvatske
- Vukasović, A. (1993.), *Etika, moral, osobnost*, Zagreb, Školska knjiga
- Vukasović, A. (1994.), Vrijednosno utemeljenje odgoja, *Napredak*, 135(3), 326-333.
- Vukasović, A. (2000.), Prilog određenju nastavnikove odgojne funkcije, *Napredak*, 141(1), 44-53.

THE SCHOOL COUNSELLOR'S EDUCATIONAL WORK WITH STUDENTS

Summary

The competences of the primary school counsellor influence the educational activity of the school as a whole on the one hand, and the work of individual students on the other. In his/her work the school counsellor uses educational approaches towards the classroom community or the student as an individual and this affects the development of social skills and moral values in students. Besides using appropriate educational approaches, the personality of the school counsellor, his/her personality components, his/her moral and ethical values and love for students play a crucial role in his/her educational work.

Key words

educational approaches, education, personality components, social skills, moral values, school counsellor